

מרן רה"י - הרב חיים יעקב גולדויכט זצ"ל

*
"עין חיים"

הרמ"א חותם דבריו בשו"ע או"ח בפסוק "וטוב לב משתה תמיד" וכתב בשערי תשובה שהביא בשם הר"י שכתב "מור"ם ז"ל בחכמה יסד חתימה מעין פתיחה שני תמידים כהלכתם, הוא פתח בריש הגהותיו "שיויתי ה' לנגדי תמיד" וחתם ו"טוב לב משתה תמיד" עכ"ל.

ובוודאי רוצה הוא להעמידנו על שני עצי החיים העומדים מימין ומשמאל בפתיחת השו"ע ובסופו אך עדיין זקוקים אנו לפירושו ע"מ שיתבאר העניין בטוב טעם ודעת. "כי המצווה הזאת אשר אנוכי מצווך היום לא נפלות היא ממך וגוי" (דברים ל', יא') 'ואם תאמרו שמא לרעתכם נתתי לכם את התורה - לא נתתי אותה לכם אלא לטובתכם, שמלאכי השרת נתאו לה ונעלמה מהם שנא' (איוב כח') ונעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים נסתרה וגוי', אמר להם הקב"ה - בני ממלאכי השרת היא נפלות אבל מכס אינה נפלות שנא' כי המצווה הזאת... לא נפלות היא ממך" (דברים רבה שם).

נעלמה עיני המתבונן, ומחכמת המעין נסתרה, ומשוללת כל ההבנה למבין דברי חכמינו ז"ל במדרש זה. שהרי מי הוא זה ואי זה הוא אשר מלאו ליבו לבא ולומר שמא לרעתכם כי מי ברא עולם זה אם לא להיטיב עם ברואיו - שהרי עולם חסד יבנה, ובחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו אשר הוא נטע שעשועיו, לקח טוב נתן לנו, יקרה היא מפנינים שהיתה ספונה בבית גנזיו תתקע"ב דורות טרם כל יציר נברא וזוהי רעתכם ותמוהה היא.

ועוד, יפלא פלא ותגדל התמיהה מה הראיה שכביכול מביא הקב"ה על מנת להראות לכולם את טובתה של התורה מהא דנתעלמה מעיני המלאכים, שהרי נראים הדברים בהיפוכם שהרי מעלת המלאכים וקדושתם, מפארים הם היו את התורה אילו היתה ניתנת להם ועוצם קדושתה ומעלתה של התורה היה מתרבה אילו קדושת המלאכים היתה חופפת על התורה ברם מה ראיה יש על טובתה מהא דנעלמה מעין כל חי, ונסתרה מעוף השמים.

ואם לא נתפרש הדבר במקומו יגיד עליו רעו ונלמדהו ממקום אחר, כיוצא בדבר אמרו חז"ל בסודה של מצוה השבת 'ואתה סבור שמא לרעתך נתתי לך את השבת - לא נתתי לך אלא לטובתך, כיצד אמר רבי חייא ב"ר אבא אתה מבקש את השבת במאכל

* שכתב וכתב תלמידו נ.ב.

ובמשתה ובכסות נקיה ומהנה את נפשך, ואני נותן לך שכר וכו' (דברים רבה פ"ג) הוה אומר שרשם של הרעה והטובה בתפיסה הגופנית המה מדברים.

ובאמת קא דייקת בלשון הכתוב מוכח כן 'או נפש כי תשבע לבטא בשפתיים להרע או להיטיב וגו' " (ויקרא ה', ד') להרע לעצמו כגון שאוכל או שלא אוכל שאישן או שלא אישן (רש"י שם ור"י וכן הוא במשנה שבועות כה. וסוגיית הגמ' התם), הרעה תפיסתה בהנאות הגוף תלויה.

מילותיו של המדרש "שמא לרעתכם נתתי לכם את התורה" באות לידי פירוש כמין חומר.

אם יאמר אדם כי מצוות התורה על כל פרטי פרטיהם וסוגיהם ניתנו כדי לשלול ולהכניע את חיותו הגשמית - גופנית עד דכא, או שמא יעלה על דעתו כי יש לו לאדם להתעלם מגופו ובשרו, והחיים הנתונים בינות מגבלות סד החומר מונעות ממנו לעבוד את ה' בשלמות, ומהלכי רוחו אסורים בנחושתיים שאינם מאפשרים לו התקרבות לבורא יתברך - וזו הרעה הגדולה שהקב"ה כביכול נתן לנו אם התורה, על כך עונה קוב"ה כי קיום התורה בשלמות היא דווקא ע"י התחברות הגוף אל הרוח בעבודת ה'. כאשר מעמיד לו האדם כנר לרגליו וכעמוד אש לנגד עיניו כי כל חפצו ומטרתו הם לגלות את כבוד ה' בעולם ובבריאה, הרי הוא מקדש ומטהר מתקן ומעלה בדרגה כל חומר הקיים בבריאה.

אותו אדם אף בעסקיו הכביכול חוליים ובפעולותיו הארציות חושף הוא את צפונות הקדושה ומגלה לעין כל את מקור הרוח הטמון בכל חפץ ונברא, רוח זו היא היסוד והפינה שעליו מושתת כל הקיום והחיות של אותו הנברא. "אתה - מחיה את כולם" (נחמיה ט') שורש ובסיס החיות של כולם היא "האתה" - החלק אלוהי ממעל שנפח הקב"ה בכל חפץ בבריאה נותן לו את חיותו. מחמת הסיבה הזו עצמה לא יכלו לקבל המלאכים את התורה, ההויה הרוחנית שמחוללת את המלאכים, ניתוקם המוחלט מן החיות המציאותית הגשמית - ארצית היא היא המונעת מהם את מילוי התפקיד שבעבורה נשתה את מימי התורה.

גילוי הנקודה האלוהית המצויה בחיי החומר הארציים חסרה בהם וכמענהו של משה למלאכים בבקשתם את התורה(שבת פח). "תנה הודך על השמים" - כלום איבה יש בינכם וכו', וידועים הדברים.

מבואר בטוב טעם שאי נתינת התורה למלאכים היא גופא הראיה המוכחת ביותר לעומק טובת התורה לעם ישראל.

חסרון הגוף והחומר אשר בעטיו לא ניתנה התורה למלאכי השרת היא מעצם עצמותה מחייבת את נתינת התורה לבשר ודם, דווקא אותו גוף חומרי אשר אוכל ושותה - הוא זה שיש בכוחו להביא את התורה לתכליתה ותעודתה.

הקשר שבין הפסוקים שמביא הרמ"א בפתחתו לשו"ע או"ח ובסוף דבריו נהפך הוא לקשר של קיימא.

"שיויתי ה' לנגדי תמיד" - "טוב לב משתה תמיד" - שני פסוקים אלו הם הדיוקנאות הטבועות משני צידי המטבע של כל אדם מישראל. מצוות התורה והלכותיה אשר על ידן

מקיים האדם בתכלית ההשגה את "שיויתי ה' לנגדי תמיד" מקושרות הם בעבותים עבים זקוקות הן ונצרכות למאכלו ומשתהו וזאת על מנת להביא את כל ההלכות בשו"ע אל יעודן ומוכרח הוא ו"טוב לב משתה תמיד", אך על מנת שגילוי הנקודה הזו יעמוד על בסיס איתן מתבקש האדם להופכם לתמידיות שיהיו נר תמיד כנגד כל מעשיו ומחשבותיו.

מתוך דליית פנינה יקרה זו מובנים לנו סודם של מצוות רבות אשר במושכל ראשון נראות כמצוות גשמיות ומאידיך גם את המצוות שנראות כרוחניות בלבד משרישים דנו חז"ל את היסוד של הנזקקות של כל חלק וחלק בבריאה כמסייעים לתלמוד תורה ולהתקרבות על הבורא בעשיית רצונו.

שתי מצוות הכרוכות זו בזו מביעות בהוד קדר תפארתם את הדברים האמורים ונזדמנו הם להתקיים בחדא יומא, יום הפורים מחד מצוות צדקה ומאידיך מצוות המאכל והמשתה.

מצוות המאכל והמשתה מבוררת היא להפליא כמו שנתבאר בסיום דברים הרמ"א "יטוב לב משתה תמיד" אך גם כמותה הצדקה הטומנת בכללה בכלל מאתיים מנה גם את משלוח מנות אשר שייכת כביכול לשני המצוות גם יחד, אך בוודאי את מצוות מתנות לאביונים.

הולך אדם לעבודתו ומרויח כדי פרנסתו ואת אותם המעות פרי עמלו בעולם החומר הולך הוא ומעלה למדרגה רוחנית ע"י מצוות נתינת הצדקה, יגיעת כפיו וזיעת אפו טבועים הם על צידו האחד של המטבע אך ביכולתו להטביע דיוקן חדש על צידו השני - דיוקנה של מצווה וזאת אך ורק ע"י מצוות הצדקה.

האדם העליון משעבד את כל כוחותיו הגשמיים לצורך ההתעלות הרוחנית הוא אשר מחזיק בכל כוחו וכוחו את עצמי החיים של אורח החיים.